

ปราชญ์ชาวบ้านนักคิด

สู่เส้นทางแห่งวิถีชีวิตที่ยั่งยืน

ครูคำเดื่อง ภาษี ชาวอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ริเริ่มการทำเกษตรประณีต 1 ไร่ จากเกษตรธรรมดาๆ คนหนึ่ง ที่ช่วยแก้ปัญหาความยากจนของชาวบ้านในภาคอีสานโดยใช้การเรียนรู้ของตนเองเป็นต้นแบบให้ชาวบ้านอีกหลายๆ คนได้เข้าใจ และปรับเปลี่ยนชีวิตให้อยู่บนความพอเพียง อันนำไปสู่ความสุขอย่างยั่งยืน

ครูคำเดื่องเติบโตมาในช่วงของการปฏิวัติเขียว ยุคสมัยของการใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน และการปลูกพืชเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตเพื่อขาย เนื่องจากระบบการทำเกษตรที่ผ่านมานั้นมีการคิดกันเพียงแค่ว่าที่ดิน 1 ไร่ คือพื้นที่ 1,600 ตารางเมตร และลงมือปลูกโดยไม่คำนึงถึงสภาพของพื้นดิน แหล่งน้ำ และพืชที่จะใช้ปลูก แต่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับมากกว่า ครูคำเดื่องเล่าว่าตนเองก็เคยเป็นคนหนึ่งที่ทำให้อีสานแห้งแล้งเนื่องจากการปลูกพืชเศรษฐกิจแบบแห่ตามกัน หรือการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้ดินและป่าไม้ถูกทำลายเป็นจำนวนมากด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และมีหนี้สินก้อนใหญ่จากการกู้เงินไปขยายงานในการทำไร่ป่อ เนื่องจากสมัยนั้นป่อมีราคาดีมาก แต่เมื่อผลผลิตของป่อมีจำนวนมากขึ้น ราคาป่อก็ตกลง ครูคำเดื่องจึงหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน เช่น อ้อย มันสำปะหลัง แต่ก็ยังขาดทุนเรื่อยมา

ครูคำเดื่องใช้เวลาในการหาคำตอบถึงความผิดพลาดของตนเอง จึงได้เริ่มเข้าใจและปรับเปลี่ยนวิถีประกอบอาชีพตามแนวคิดใหม่ของตนเอง คือ **รู้จักใช้ต้นทุนธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด** ซึ่งต้นทุนในการปลูกพืชก็คือ ดินและน้ำ ผลผลิตจะเติบโตได้ดีต้องขึ้นอยู่กับการมีดินที่ดี และหมั่นดูแลดินให้อุดมสมบูรณ์ได้ตลอด ผลผลิตก็จะงอกงามอยู่เสมอ ครูคำเดื่องมองเห็นความสำคัญของการดำเนินชีวิตแบบพออยู่พอกิน และการเอื้ออาทรต่อธรรมชาติ ซึ่งจากเดิมที่เคยปลูกพืชชนิดเดียวก็หันกลับมาทำเกษตรแบบผสมผสาน และลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี เพราะเห็นว่าแม้จะใส่ปุ๋ยในปริมาณมากเท่าใด หากดินบริเวณนั้นเสื่อมสภาพไปแล้ว พืชก็ไม่สามารถเติบโตได้ ครูคำเดื่องได้เรียนรู้ในการคืนสู่ธรรมชาติ การเลิกปลูกพืชเศรษฐกิจและกลับมาสู่การทำนาแบบดั้งเดิม จนในที่สุดก็สามารถปลดหนี้ได้ภายในระยะเวลาไม่นาน

ในช่วงเวลาที่หลาย ๆ คน ยังคงทำลายทรัพยากรธรรมชาติด้วยการใช้ยาปราบศัตรูพืช ใช้สารเคมี และการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขายเป็นหลัก ครูคำเดื่องต้องการเปลี่ยนแนวคิดของชาวบ้านให้รู้จักใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และช่วยกันดูแลธรรมชาติให้ดียิ่งขึ้น จึงได้ร่วมกับผู้นำชาวบ้านก่อตั้ง **โรงเรียนชุมชนอีสาน** เมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยได้รับทุนสนับสนุนจาก

กองทุนสิ่งแวดล้อม สร้างโรงเรียนเครือข่าย 3 พื้นที่ ใน 2 อำเภอ คือ อำเภอสตึก และอำเภอลำปลายมาศ ซึ่งเป็นการอบรมแบบ “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” โดยมีแนวคิดเพื่อต้องการเปลี่ยนวิถีคิดใหม่ของเกษตรกรจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ให้หันมาทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน

ครูคำเดื่องใช้บ้านและแปลงนาของตนถ่ายทอดแนวคิดและความรู้ในการทำเกษตรประณีต 1 ไร่ ด้วยการให้ชาวบ้านจัดการฐานความรู้ให้สอดคล้องกับท้องถิ่นที่อยู่ บนฐานของการพึ่งพาตนเอง โดยศึกษาปริมาณและชนิดของพืชผักที่ใช้ปลูก ตลอดจนปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็นสภาพดิน น้ำ ภูมิอากาศ และนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งทำให้มีเกษตรกรหลายร้อยคนได้เข้าใจและหันมาปรับเปลี่ยนแนวคิดในการประกอบอาชีพ รวมไปถึงเห็นความสำคัญของการใช้ชีวิตแบบพออยู่พอกิน และเอื้ออาทรต่อธรรมชาติ รู้จักจัดการชีวิตให้มีความสมดุลระหว่างการแบ่งปันและการแข่งขัน ซึ่งเป็นรากฐานที่มั่นคงตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรภาคอีสานได้อย่างยั่งยืน

Khamdueng grew up during a green revolution period when machines replaced manpower and a cultivation of economic crops was mainly for selling. Previously, agriculturalists thought that a one rai plot of land was equal to an area of 1,600 square meters. They paid no attention to soil quality, water source, or even cultivated crops. What they only cared for was how many benefits they would gain from their land. Khamdueng was once also responsible for turning fertile soil into an arid, parched land because he blindly followed the mainstream mono-crop practice, resulting in destructive soils and deteriorated forests. Worse still, he had to plunge into a great debt after lending out a huge sum of money to expand his Bombay hemp plantation due to its good selling price at the time. But when the produces were too excessive, the price was then in a sharp drop. Khamdueng needed to resort to other crops like sugar cane and cassava but still made a loss.

Khamdueng reviewed his failure and then found out a big mistake that needed to be correct. As a result, he has adopted a new concept of agricultural practice by **making use of the natural capitals** including soil and water to the fullest. He does believe that good and abundant soil can yield a bumper harvest. Besides, it must be tended all the time to maintain its fertility which will result in the thriving and productive cultivation. Khamdueng has also embraced a concept of self-sufficiency and always treasures of its great value. In this way, nature will not be over-exploited. His mono-crop practice is now changed to the integrated agriculture. Chemical fertilizers are less used since he knows full well that they can't

Local sage

and a road to a sustainable life

TEACHER KHAMDUENG PHASI, A BURIRAM NATIVE WHO IS A PIONEER IN A PRACTICE OF A ONE-RAI ELABORATE AGRICULTURE, IS AN ORDINARY YET FARSIGHTED AGRICULTURALIST WHO HELPS ALLEVIATE A POVERTY PROBLEM OF ISAN VILLAGERS BY USING HIS EXPERIENCES AND KNOWLEDGE AS THE MODEL FOR COUNTLESS VILLAGERS TO UNDERSTAND AND ADOPT A CONCEPT OF SELF-SUFFICIENCY THAT WILL LEAD TO SUSTAINABLE HAPPINESS.

return fertility to the deteriorated land. Along the way, Khamdueng has learned how to go back to nature. He quits cultivating economic crops but practice the former rice farming instead. In the fullness of time, he is able to discharge his debts.

In a wake of a heavy use of pesticides and chemical fertilizer, an over exploitation of nature, and the cultivation of economic crops mainly for selling, Khamdueng is determined to encourage villagers to adopt the concept of self-reliance and safeguard their natural environment. He then joins forces with several core members of the community to establish **Isan Community School** in 1996 with a financial support from the Environment Fund and set up three more branches in two districts including Sa-tuk and Lam Pai Mas. The training course, aiming at stimulating villagers to give up a mono-crop practice but embrace the integrated farming instead, is focused on the villager-teaching-villager procedure.

Khamdueng has turned his own house into a demonstrated rice farm, disseminating his ideas and knowledge on the one-rai elaborate agricultural practice to villagers. Based on the concept of self-reliance, his know-how allows villagers to effectively manage their knowledge to be compatible with their locality. Villagers have been able to enrich themselves about quantity and different types of cultivated crops, including other factors related to agricultural practice like soil condition, water course, and climate. All knowledge they have gained is put to a real practice. Several hundreds of farmers have better understanding about the concept of self-sufficiency and the environmentally friendly farming processes. They also enable to strike a balance between the sharing and the competition which serves as the solid foundation of sufficiency economy that can lead to the solving of poverty problem of Isan communities in a more sustainable way.